

του ιδιοφυίας. Ἡ ὀλίγη σελὴ καὶ νὰ κόμῃ, νὰ πράγματα. Ἐσμεν τόσα μουσικὴν αὐτοῦ programme. Μὲ τὸ Morte Transfiguration καὶ τὸ μελόδραμα Gundran (1892—93) ὁ Strauss εἶπε τὴν τελευταίαν λέξιν. Ὑστερα δὲν ἔκαμε ἄλλο παρὰ νὰ ἐπινοήσῃ τὸν ἑαυτὸν του, ἀτυχῶς. Ἡ δύναμις του εἰς τὴν τεχνικὴν μετετρέπη εἰς ἀνεπίσημον νικησιμὸν. Ἐγὼ κανεὶς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τίποτε πλέον δὲν ἔμπορεῖ νὰ κόμῃ, καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ἔχει συνειδήσιν τοῦ πράγματος αὐτοῦ. Ἡ τολαιωπρία του προδίδεται εἰς τὴν νοσηρὰν ἐρθεναίαν τῆς ἐφαρμογῆς μέσων τεχνικῶν δευτερευόντων—αὐτῆς προοίτια τῆς ἀρχῆς του, ἐκζητήσις διαφόρων effets, πλάνος ρομαντισμὸς καὶ bizarrerie τῶν προγραμμάτων του. Μουσικῶς φθάνει εἰς τὸ tour de force, τὸ ὑπέριπτον αὐτὸ τέχνημα τῆς ἀνιθανότητος.

ΕΝΑ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ WATTS

Δὲν γνωρίζω ποῦ καὶ πότε οἱ κριτικοὶ τῆς τέχνης ἐν Ἑλλάδι βρῆκαν τὴν ἐξηγημένην σοφίαν τους, οὔτε θέλω νὰ εἶπω ἂν ἐμελέτησαν καλῶς τὴν ἀλλοθιανὴν τέχνην ἢ τὴν ἀλλοθιανὴν φύσιν, ἢ ὅποια κατ' αὐτοὺς εἶνα βαμμένη μὲ τὰς ἀπογοιώσιαι τοῦ κομποῦ. Ἐγὼ θέλω νὰ μελετῶ τὰ μεγάλα πνεύματα ἀνεξαρτήτως γῆρας καὶ σχολῶν.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ἐκλεκτὰ αὐτὰ πνεύματα γιὰ μίαν εἰνα καὶ ὁ πρῶτος ἄγγλος ζωγράφος Watts τοῦ ὁποίου ἓνα ἔργον εὐρίσκειται πρὸς Ἀθήνας ἐγνωστον βέβαιον ἀπὸ τοὺς εἰδικούς τοῦ τόπου μας κριτικούς. Τὸ ἔργον αὐτὸ τὸ δυνατόν ἐγομίσθη ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τοῦ κ. Ζωσιδοῦ ἀντὶ 1500 λιρῶν στερελινῶν καὶ ἐδωρήθη εἰς τὴν ἐθνικὴν βιβλιοθήκην, παρὶ τὴν ἐφυχήν μὲ μίαν ἀρχαϊκὴν ἀπλότητα τὴν ὅποιαν ποιεῖ ἴσως ἀπὸ τὴν ἀδύναμιν ἐγνωστοῦ τὴν ἔραρον ὁ καλλιτέχνης γιὰ νὰ μᾶς μεταφέρει ἐπὶ σφαῖρα τῆς αἰωνίας ζωῆς. Θ.

ΤΟ ΠΕΛΑΓΩΜΑ

(Ἀναδημοσιεύομεν ἀπὸ τὸ «Ἐμπρός» τὸ κατωτέρω χρονολόγημα τοῦ κ. Γ. Κονδύλακη).

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἶνα, φαίνεται, καταδικασμένον νὰ πορῇ ἐπὶ μακρὸν ἀόρατον, ὡς σφαῖραν δεσμώτου, τὸ γλωσσικὸν ζήτημα. Ἡ περὶ αὐτοῦ ἐπιτομὴ τοῦ κ. Κρομμυδάκη ἐνώπιον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου ἔδωκεν ἐφορμὴν εἰς ἀναρτίαν τῶν συζητήσεων, αἵτινες ἐρήνησαν σβεσθεῖσαι εἰς τὸ αἶμα τὸ γυθὶν πρὸ τοῦ ἔθν. Πανεπιστημίου, οἷται τὸ αἶμα ἐκείνου ἀκριβῶς δὲν ἐγύθη διὰ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα. Διὰ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης γίνονται μόνον μελάνη.

Διάφοροι, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀναρμόδιοι ἀνέλαβον ἢ ἀπαυτήσαν πρὸς τὸν Γερμανὸν Ἑλληνοφιλῆν, ὅποστηρίζοντα, ὅτι ἡ γραφομένη νεοελληνικὴ γλῶσσα ἔχει ψευδεῖς τὰς βάσεις. Ἄλλοι δὲ συμφωνοῦντες, ὅτι ἡ γλῶσσα ἀκολουθεῖ σφαιρῶν ἄλλῶν, εἶπον εὐκαίριον ἢ ἀναστολῶσαν ἐν μέσῳ ἡμῶν τὴν σημασίαν τοῦ κ. Φυλάκη. Ὁ κ. Σταματιάδης, καθηγητὴς τῆς φυσικῆς εἰς τὴν Βιομηχανικὴν Ἀκαδημίαν, ἐμίλησε πρὸς τοὺς μαθητὰς του περὶ τῆς γραφομένης γλώσσης, ὡς ἀντικειμένης εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους τοῦ ἐπίκουρου τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν γλωσσῶν καὶ μὲ δεισιότητα πολλήν καὶ ἀλόγητον ὑπιστάμενος ὅτι ὁ σχηματισμὸς τῆς καθαραιούσης εἶνα ἀντίθετος πρὸς τοὺς νόμους τούτους καὶ ἰσοπέδους ταῦτα γλῶσσα δὲν δύναται νὰ ἐπινοηθῇ τελείως μὲ τὴν φύσιν τοῦ ἔθνους καὶ ἰσοπέδους νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὄργανον ἐθνικῆς λογοτεχνίας.

Ἡ ἐπιτομὴ τοῦ κ. Σταματιάδου ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Κριτικὴν» καὶ ἐπαλογοῦνται ὅτι ἀνέγνωσα ἔξ αὐτῆς μεθ' ἐρήνη πιστὸν κώτερον ἀπὸ ἕναυ τοὺς λόγους καὶ τὸ ἔθρον τοῦ κ. Φυ-

χάρη και τῶν δύο ἐν Ἀγγλίᾳ πρωτοσχόλων του. Ἰδιαιτέρην ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμε μία παραβολή του. Οἱ διδάσκαλοί μας, λέγει, μᾶς ἔβαλαν εἰς ἓνα πλοῖον διὰ νὰ μᾶς μεταφέρουν εἰς τὴν ἄττικὴν γλῶσσαν, ὑποσχόμενοι ὅτι θὰ μᾶς κάμουν νὰ γράφωμεν καὶ νὰ ὁμιλῶμεν ὡς ὁ Ξενοφῶν. Ἄλλ' ἐνῶ ἐταξιδεύαμεν πρὸς τὸν ἄττικισμὸν, ἐνόησαν ὅτι ἴτο ἀδύνατον νὰ προσεγγίσωμεν εἰς τὴν γῶραν εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς ὡδήγουν' ὅτι μάλιστα τοιαύτη μεταβάστευσις θὰ ἴτο ἐλαθρία, περισσότερο ἀπὸ τὰς εἰς Ἀμερικὴν μεταναστεύσεις· ὁ καθηγητὴς κ. Χατζιδάκης τὴν ὠνόμασε «τυμφορὰν». Ἄλλ' ἀροῦ ἔκριναν ἀσύμφορον νὰ μᾶς ἀποεἰδασουν εἰς τὴν μακρυνὴν γῆν, ὅπου μᾶς ὡδήγουν, τὸ φυσικὸν ἴτο νὰ μᾶς γυρίσουν εἰς τὴν πατρίδα μας· δὲν τὸ ἔπραξαν ὅμως, ἀλλὰ μᾶς ἀρῆκαν μισοπέλαγα νὰ βολτεζάρωμεν.

* *

Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι καὶ εἰς ἄλλους θὰ ἔκαμε τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν ἢ παραβολὴ αὐτή. Διότι οἱ πλείστοι τῶν γλωσσολόγων τῶν ἀναμιχθέντων εἰς τὸ ζήτημα τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης μᾶς συνείθισαν νὰ θεωρῶμεν ὡς μέγαν καὶ ἀπαράβατον νόμον τὰς ἀναλογίας τῶν ἄλλων γλωσσῶν. Τέσων μᾶς ἐκοπένισαν αὐτὰς τὰς ἀναλογίας καὶ ἰδίως τῆς ἰταλικῆς γλώσσης, ὡστε ἐλησημονήσαμεν, ὅτι *comparaison n'est pas raison*, ὅτι ὅλα ὅσα ὁμοιάζουν δὲν εἶνε καὶ τὰ ἴδια.

Τὴν παρομῶν αὐτὴν ἐλησημένητε καὶ ὁ ἄλλην ἐκεῖνος ὅστις ἔγραψε πρὸς κάποιον ἐνταῦθα, ὅτι παριστάμενος εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου κατὰ τὴν ὁμιλίαν τοῦ κ. Κρουμπάχερ, ἐσκίετο μήπως ὅλοι οἱ Ἕλληνας εἶνε παράφρονες ἀροῦ μεταχειρίζονται γλῶσσαν καταδικαζομένην ὡς ψευδῆ καὶ ὡς προσελθεῦσαν ἀπὸ μίαν ἡλιθίαν ψευτεπιδείξιν.

Ἄλλὰ δὲν εἶνε δυνατόν ἔθνος ὁλόκληρον νὰ παραφρονῇ καὶ νὰ παραφρονῇ ἐπὶ αἰῶνας διότι ἡ γραφομένη ἐλληνικὴ γλῶσσα δὲν εἶνε χθεσινὸν καταστεύασμα οὔτε ἔργον αὐθαίρετον ὀλιγῶν φιλολόγων, ἀλλὰ προήλθεν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ διεμορφώθη ὑπὸ λόγων ἱστορικῶν, οἵτινες δὲν ἠραυνήθησαν καὶ δὲν ἐμελετήθησαν ὅσον ἔπρεπε ὑπὸ ἐκείνων οἵτινες ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, ἰδίως ἔξωθεν, ἔλθουν νὰ μᾶς διδάξουν τὴν ἀλήθειαν, μὲ τὸν πῆχυν τῶν ξένων γλωσσῶν. Ἐνεκα τοῦ παρελθόντος αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐνεκα τοῦ συνδέσμου γλώσσης καὶ θρησκείας, οἱ ὅροι ὑπὸ τοῖς ὁποίοις διεμορφώθη ἡ γραφομένη νεοελληνικὴ ὑπῆρξαν ἐξαιρετικοί.

Ἡ ἑλίξις τῆς γλώσσης εἰς ἣν ἐγράφησαν τὰ ἀρχαῖα τοῦ λόγου ἀριστουργήματα, δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ εἶνε ἰσχυρὰ εἰς τὴν νεωτέραν τῆς γλώσσης ἐξέλιξιν· ἡ ἑλίξις δὲ αὐτῆ, μετὰ τῆς ζωῆς ἣν διετήρει εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ παλαιὰ γλῶσσαν, ἐπέβαλεν εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν, ἐξαιρετικὴν συντηρητικότητα.

Εἰς τὸ ἱστορικὸν τοῦτο φαινόμενον εἴμπορεῖ νὰ ὑπῆρχεν ὀλίγη πλάνη, ἀλλ' ἡ πλάνη δὲν εἶνε παραφροσύνη.

Ἄλλως ὅλοι αἱ γλῶσσαι, καὶ ἐκεῖναι αἵτινες δὲν εἶχον παρελθόν ὁποῖον παρελθόν ἢ ἰδικὴν μᾶς γλῶσσαν, ἐπέρασαν ἀπὸ μίαν περιόδον ἀβεβαιότητος, ἀκαταστασίας καὶ ἀμφιβολίας μετὰ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ ἐνεστώτος, ὁμοίαν πρὸς τὴν κατῆστατιν τὴν ὁποίαν ὁ καθηγητὴς τῆς φυσικῆς παρωμοίαστε πρὸς ἀσκοπον περιπλάνητιν εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος.

* *

Ἄλλὰ καὶ ἡ περιπλάνητις αὐτὴ εἰς τ' ἀνοικτὰ δὲν εἶνε ματαία καὶ ἀσκοπος. Κάπου διευθύνεται καὶ κάπου πῆσιέζει ἡ γλῶσσα· ἢ ἂν δὲν τὸ βέβαιον μερικοῦ, τοῦτο δὲν ση-

μάνει τίποτε ἄλλο παρ' ὅτι δὲν βλέπουν καλὰ ἢ ὅτι εἶνε πάρα πολὺ ἀνυπόμονοι.

Καὶ ἡ τροπὴ αὕτη εἶχεν ἀρχίσει πολὺ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ κ. Ψυχάρη. Πρὶν ἔλθῃ ὁ κύριος οὗτος νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι πρέπει νὰ γράφωμεν «Παρθενὸς» καὶ «ἀπόλαψι», εἰς τὴν ποίησιν εἶχεν ἐπικρατήσῃ πέρα-πέρα ἢ ζωντανὴ γλῶσσα· ἡ δὲ ἀνάμιξις του, μὲ τοὺς φανατισμούς καὶ τὴν ἀντιπάθειαν τοῦ ἐκίνησεν, ἐπεβράδυνε καὶ ἀνέκοψεν, ἀντὶ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν κίνησιν ἣτις εἶχεν ἀρχίσει.

Καὶ τῶρα πολὺ φοβοῦμαι, ὅτι θὰ ἔχωμεν τὰ ἴδια. Πρόκειται νὰ τυγχροτηθῇ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκπαιδευτικὸν συνέδριον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὅλοι ὅσοι βλέπουν τὴν ἀβλιότητα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας συστήματος, ἐλπίζουν νὰ προέλθῃ μία ἀπόφασις ὅπως τὰ βιβλία τοῦλάχιστον τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα γράφωνται εἰς γλῶσσαν μᾶλλον προσιτὴν εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν ψυχὴν τῶν μαθητῶν· διότι ὅπως γράφονται τῶρα, ἡ γλῶσσα των ἀποτελεῖ καταπέτασμα μεταξὺ τῆς διανοίας τοῦ παιδίου καὶ τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα διδάσκονται. Εἰς αὐτὸ τὸ συνέδριον ἀνήγγειλαν ὅτι θὰ ἔλθουν νὰ λάβου μέρος ὁ κ. Ψυχάρης καὶ οἱ δύο ἐν Ἀγγλίᾳ μαθηταὶ του. Θὰ ἔλθουν μὲ τὰς ἰδέας τὰς ὁποίας γνωρίζομεν καὶ ὁ σχολαστικὸς των φανατισμὸς θὰ ἐξεγείρῃ τὸν ἀντίθετον φανατισμὸν, μεταξὺ δὲ τῶν δύο ἀσυμβιβάστων διδασκαλισμῶν θὰ ναυαγήσῃ ὅ,τι καλὸν καὶ λογικὸν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἐκ τοιοῦτου συνεδρίου.

Ι. Κονδυλάκης

ΑΠΟ ΤΑ ΞΕΝΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἐπίσημος κριτικὸς C. Brandés, διερχόμενος τῶν Παρισίων, ἔκαμε μίαν διάλεξιν περὶ Ἰψεν, εἰς τὴν ρωσικὴν σχολὴν τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν. Ἡ ἐντύπωσις ἦτο μεγίστη.

×

— Τὸ περίφημον ἔργον τοῦ Gorki, Τὰ κ α τ ω σ τ ρ ὠ μ α τ α, ἐπαίχθη τελευταίως εἰς τὸ Παρίσι, ρωσιστί.

×

— Ἀπέθανεν ἐσχάτως εἰς τὴν Κοπεγχάγην ἡ M. Thoresai, συγγραφεὺς ἀγροτικῶν μυθιστορημάτων.

×

— Ὁ ποιητὴς Holger Drachmann ἐδημοσίευσε τελευταίως τὸ δραματικὸν του ἔργον ἡ Π ρ α σ ί ν η Ἐ λ π ί ς, τὸ ὁποῖον καὶ θὰ ἀναβιασθῇ προσεχῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ Β. Θεάτρου τῆς Κοπεγχάγης.

×

— Εἰς τὸ Manchester τελευταίως ἐπαίχθη ὁ Ρ ω μ α ῖ ο ς κ α ἰ ἡ Ἴ ο υ λ ι - ἔ τ τ α εἰς τὸ ἰστικεῖον τῶν κωφάλων. Ἦθοποιοὶ καὶ θεαταὶ ἦσαν κωφάλαοι.

×

— Ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος Janichelli ἐξέδωκεν εἰς ἓνα τόμον, ὅλο τὸ ποιητικὸν ἔργον τῶν L. Stecchetti.

×

— Ἐκδίδεται προσεχῶς ἡ βιογραφία τοῦ μεγάλου τῆς Ἰταλίας ποιητοῦ Giosue Carducci γραφεῖσα ἀπὸ τὸν G. Chiarini.